

Josip Staržik

KRISTOVO KRŠTENJE

■ ■ ■ Rad nastao u ak. god. 2015./2016. kao plod seminara „Otajstva Kristova života“ pri Katedri dogmatske teologije pod vodstvom mentorice doc. dr. sc. Nedjeljke s. Valerije Kovač.

Uvod

Događaj krštenja Isusova na Jordanu toliko je važan za prvu Crkvu da ga prikazuju svi evanđelisti. Petar pak u svome govoru o izboru Judina nasljednika kao glavni uvjet postavlja da je kandidat bio s užom skupinom Isusovih učenika „počevši od krštenja Ivanova pa sve do dana kad bi uzet“ (Dj 1,21-22). Vidimo da je krštenje Isusovo zauzimalo posebno mjesto u navještaju mlade Crkve, no u čemu se krije ta posebnost?

Prihvatanjem Ivanova krštenja i spremnošću na samostalno propovijedanje Isus počinje nešto radikalno novo: prekida s dotadašnjim skrovitim životom drvodjelje i započinje svoj ministerij posvećujući se religioznoj misiji u cijelom Izraelu. No, važnost ovog događaja nije u povijesno provjerljivoj činjenici ovoga centralnog preokreta u Isusovu životu, već u tome što ovaj događaj objavljuje otajstvo božanske osobe Sina, ali i samoga Presvetoga Trojstva te je utoliko i spasonosan te trajno značajan za konkretan kršćanski život.

U prvome poglavlju ovog rada nastojao sam pokazati povijesni prelazak s apstraktne na konkretnu kristologiju i pritom opisati temeljni cilj i metodu teološkog promišljanja otajstva Kristova života. Od literature mi je ovdje bio osobito dragocjen članak Christiana Schütza, no i drugi izvori. Smatrao sam da se čitatelj najprije treba upoznati s ovim informacijama, a

pogotovo s terminom *meditatio* kako bi i sam lakše proniknuo i razumio otajstvo Kristova krštenja.

Drugo poglavlje usmjereno je na sam čin Isusova krštenja, dakle, na sam čin uranjanja i izranjanja u kojima se pokušava vidjeti anticipacija Kristove muke, smrti i uskrsnuća koristeći se suvremenim autorima kao što su Joseph Ratzinger i Jean-Pierre Batut. Kristovo krštenje nije samo nekakav primjer i model za naš sakrament krštenja, ono je čin Kristovog poistovjećivanja s ljudima, a osobito s grešnicima.

Silazak Duha nad Isusa prilikom njegova krštenja bio je kamen temeljac svih adopcionističkih teorija. U trećem poglavlju nastoji se pokazati kako se u ovome otajstvu ostvaruje nešto kvalitativno novo za naše spasenje (pa i za samog Krista), a istodobno ne umanjiti Kristovo božanstvo.

1. Lomovi u shvaćanju otajstva Kristova života

Na temelju Isusove izjave: „Ja sam Put“ (*Jv 14,6*), teologija otajstva Kristova života može staviti odlučujući naglasak na svaku pojedinu postaju Kristova životnoga puta posvjedočenu u Novome zavjetu te u njima vidjeti novinu u Božjoj objavi i djelu spasenja čovjeka.¹ Unatoč činjenici što Vjeronje ne govori izričito o otajstvima Isusova skrovitog i javnoga života, nego samo o otajstvima Utjelovljenja i Pashe, teologija danas nastoji u cijelom Isusovu zemaljskom životu prepoznavati i otkrivati tragove njegova Otajstva jer „od povića rođenja do oca muke i ubrusa Uskrsnuća, sve je u Isusovu životu znak njegova Otajstva.“²

U dvadesetom stoljeću teolozi su osobito razmatrali otajstva Kristova života te su čak nastojali strukturirati kristologiju oko otajstva, pri čemu se naglasak premjestio s apstraktne na konkretnu kristologiju³ koja vidi Isu-

¹ Usp. Christian SCHÜTZ, The Mysteries of the Life of Jesus as a Prism of Faith, u: *Communio* 29(2002.)1, 34.

² IVAN PAVAO II., *Katekizam Katoličke Crkve* (25.X. 1992.), Zagreb, 1994., br. 515. (dalje: KKC)

³ Usp. José GRANADOS, The Ages of the Life of Jesus: The Mystery of the Baptism in the Jordan, u: *Communio* 32(2005.)1, 19.

sov život i povijest kao sakrament, tj. „znak i oruđe božanstva i spasenja koje ono donosi.“⁴ Apstraktna kristologija, s druge strane, ne tretira otajstva Kristova života povijesno, smatrajući da je ekonomija spasenja ostvarena s Utjelovljenjem i Pashom, dok je sve ostalo samo manifestacija tog ostvarenja ljudima. Yves Congar prigovara da takva kristologija ne priznaje važnost časa, tj. pojedinih trenutaka u povijesti koji su bili prikladni da se u njima zbije događaj u kojem će Bog na kvalitativno nov način komunicirati sebe ljudima pa i samom Isusu Kristu.⁵ Tako će današnja kristologija, uzimajući za primjer krštenje, u njemu vidjeti ne samo objavu Isusa kao Sina Božjega, što je On oduvijek, nego i poseban trenutak u povijesti u kojem se On solidarizira s grešnicima i iščekuje svoju smrt⁶ jer dok je Otkupljenje „prije svega plod krvi križa... to Otajstvo je na djelu u cijelom Kristovu životu.“⁷ Današnji teolozi danas također neće razmatrati u glasu s neba i silasku Duha u obliku goluba „samo“ objavu Trojstva nego će u Isusovu pomazanju Duhom Svetim vidjeti kvalitativno drugačije pomazanje od onoga što se zbilja za njegova Utjelovljenja, kao što ću nastojati pokazati u trećem poglavlju ovoga rada.⁸

H. U. von Balthasar će ustvrditi da se začetak apstraktne kristologije nalazi već kod apologeta te se ta vrsta govora provlači teološkim i koncilskim dokumentima otačkog vremena,⁹ dok Christian Schütz okrivljuje najprije racionalističku teologiju novoga vijeka za „apstraktni prikaz osobe i otajstva Isusa Krista.“¹⁰ Racionalistička teologija svakako je iz nastojanja da slijedi metodu suvremene znanosti nastojala na što više izvanjski način pristupiti Kristovu otajstvu te je tako razdvojila razum od osjećaja, srce od

⁴ KKC, br. 515.

⁵ Usp. Richard MALONE, ‘Thou art my beloved Son’: The Baptism of Jesus as a Trinitarian Event, u: *Communio* 32(2005.)1, 71.

⁶ Usp. Joseph RATZINGER, *Isus iz Nazareta*, Split, 2013., 35.

⁷ KKC, br. 517.

⁸ Usp. Richard MALONE, ‘Thou art my beloved Son’: The Baptism of Jesus as a Trinitarian Event, u: *Communio*, 68-75.

⁹ Usp. Hans Urs von BALTHASAR, *Mysterium Paschale. Sveto trodnevlje smrti, pokopa i uskrsnuća našega Spasitelja*, Zagreb, 1993., 28.

¹⁰ Christian SCHÜTZ, The Mysteries of the Life of Jesus as a Prism of Faith, u: *Communio*, 33.

intelekta i pritom izgubila jedini izvor i cilj teologije – živu vjeru. Monašička teologija Srednjega vijeka i antike nam pak za metodu promatranja ovih otajstva nudi *meditatio*, tj. način razmatranja koji integrira znanje sa životom, iskustvom, mudrošću, ljubavlju, liturgijom i molitvom te tako nastoji prodrijeti u veliko Otajstvo Kristova utjelovljenja, njegove osobe i uskrsnuća, a na kraju i same ljubavi trojedinog Boga koje je u temelju svakog pojedinog događaja, tj. otajstva Isusova života.¹¹ Uistinu to Otajstvo ljubavi prožima otajstva dajući im dubinu i gustoću sadržaja dok s druge strane svako pojedino otajstvo daje Otajstvu konkretnost, opipljivost, jasnoću te ne možemo razumjeti jedno bez drugoga kao što u metodi hermeneutskog kruga ne možemo razumjeti cjelinu bez pojedinosti, ni pojedinost bez cjeline.¹²

Stoga razmatrajmo otajstvo Kristova krštenja sa sviješću da evidencija, odnosno snaga istine kršćanstva, ne dolazi izvana kao što je tvrdila racionalistička teologija, već ižarava iz samoga Kristova lika. On je, naime, vjerodostojan znak jer je svjedočio ljubav sve do smrti na križu. Ta nedokučiva i nezamisliva Božja ljubav koja ide „do kraja“ (*Iv 13,1*) je za Balthasara „objektivna evidencija“ jer ona u svojoj uzvišenosti, gdje je se uočava, i bez izričita traženja izaziva klanjanje Ocu, s Kristom i u Duhu Svetomu.¹³

2. Krštenje Kristovo kao anticipacija njegova križa

2.1. Krštenje Ivanovo

Jean-Pierre Batut je zanimljivo primijetio da se u rečenici: „To se dogodilo u Betaniji s onu stranu Jordana gdje je Ivan krstio.“ (*Iv 1,28*) ne krije samo topografski podatak, nego i određena teološka implikacija. Naime, bilo je nečuveno da Židovi dobrovoljno prelaze preko rijeke Jordan te izla-

¹¹ Usp. Isto, 30-33.

¹² Usp. Walter KERN – Franz-Josef NIEMANN, *Nauka o teološkoj spoznaji*, Zagreb, 1994., 25.

¹³ Usp. Anđelko DOMAZET, *Kršćanska objava. Fundamentalno-teološka studija*, Split, 2015., 204-207.

ze iz tradicionalnih granica Obećane zemlje. Takav korak značio je ništa manje nego priznati kršenje Saveza čiji je zalog upravo i bila Obećana zemlja: ta pravo na ostanak u zemlji obećanja trajalo je jedino snagom Saveza koji su Židovi sada očito promatrali prekršenim.¹⁴

Uistinu, tijekom cijele svoje povijesti, nijednom nije izraelski narod napustio svoju zemlju vlastitom voljom. Jedino što su Izraelci iskusili je bilo brutalno zauzeće čitave njihove zemlje, prisilno odvođenje naroda u druge, strane krajeve gdje su, vapivši Bogu i kajuci se za počinjene grijehе, stekli milost. Sada pak, s dolaskom Krstitelja, vidimo da njemu dobrovoljno grne „Jeruzalem, sva Judeja i sva okolica jordanska. Primali su od njega krštenje u rijeci Jordanu ispovijedajući svoje grijehе.“ (*Mt 3,5s*) Ne preostaje nam ništa nego zaključiti da „je ovaj obrnuti izlazak iz Egipta nešto sasvim novo u povijesti spasenja.“¹⁵

Rečeno je upravo ključ za tumačenje Ivanove geste uranjanja i izvođenja grešnika na obalu Obećane zemlje kao nagovještaja nove Pashe i novog prelaska preko Jordana i Crvenog mora.¹⁶ S time povezano, u ovoj gesti vidimo i jednu snažnu simboliku smrti i novog rođenja budući da je čin uranjanja crpio svoju simboliku iz događaja potopa koji uništava i razara, a čin izranjanja je nosio značenje novog rođenja. Možemo reći da se doista radi „o prevladavanju dotadašnje grješne egzistencije, o početku novoga, promijenjenoga života.“¹⁷

Ivanovo krštenje svakako nema pretenzije ponovnog sklapanja Saveza s Bogom; tako nešto pripada samome Bogu budući da je Savez milostan dar Izraelcima. Cilj krštenja je prihvatiti veliki sud koji dolazi. Stoga Ivan i najavljuje dolazak Suca koji je jači od njega, kojemu on nije dostojan obuće nositi. (usp. *Mt 3,11*) Taj Sudac koji Ivanu dolazi će vijačom i gumnom „skupiti žito u svoju žitnicu, a pljevu spaliti ognjem neugasivim.“

¹⁴ Usp. Jean-Pierre BATUT, Towards a Theological Reading of the Baptism of Jesus, u: *Communio* 32(2005.)1, 7-8.

¹⁵ Jean-Pierre BATUT, Towards a Theological Reading of the Baptism of Jesus, u: *Communio*, 8.

¹⁶ Usp. Isto.

¹⁷ Joseph RATZINGER, *Isus iz Nazareta*, 33.

(Mt 3,12) Ljudi ga ne poznaju (usp. Iv 1,26), a i sam Ivan Krstitelj će mu se čuditi (usp. Mt 3,14). Evanđelja svečano najavljuju Isusov dolazak na krštenje.¹⁸

2.2. *Kristovo krštenje kao izraz solidarnosti s grešnicima*

Isus dolazi i staje u red sa sivim mnoštvom grešnika. Romano Guardini lijepo to iznosi: „Nikakvog prigovora sa strane njegove iznimnosti koji bi glasilo: ‘To vrijedi za druge, ne vrijedi za mene!’“ Ako se sjetimo da je krštenje uključivalo i priznavanje grijeha, ne možemo izbjeći neka pitanja. Zašto se Isus krstio? Je li on to mogao učiniti? Je li mogao priznati svoje grijeha? Sva ta pitanja se odražavaju u onom Krstiteljevom: „Ti mene treba da krstiš, a tii da k meni dolaziš?“ (Mt 3,14) Ključ se krije u Isusovom odgovoru: „Pusti sada! Ta dolikuje nam da tako ispunimo svu pravednost.“ (Mt 3,15) pri čemu je od presudne važnosti riječ *pravednost* koja je u Isusovu svijetu označavala odgovor na Toru, nošenje jarma Božjega Kraljevstva, prihvaćanje čitave Božje volje.¹⁹ Tako nam se već ovdje otkriva unutarnja povezanost čitava životna puta Onoga koji je rekao: „Jelo je moje vršiti volju onoga koji me posla.“ (Iv 4,34)

U čemu se sastoji taj „da“ Božjoj volji? Luka nam ističe važan detalj, a to je da je Isus moleći primio krštenje. Polazeći od križa i uskrsnuća postaje nam jasno što se dogodilo: Krist je u vodama Jordana uzeo na svoja ramena sav teret grijeha te se solidarizirao s grešnicima jer „kad se krstio sav narod, krstio se i Isus.“ (Lk 3,21) Svoje djelovanje Isus započinje anticipacijom križa. „On je, slikovito govoreći, pravi Jona koji je rekao mornarima: uzmite me i bacite u more. (Jon 1,12)“²⁰ Dok Kristovo uranjanje u vodu anticipira njegovu muku i smrt, tako njegovo izranjanje i glas s neba: „Ovo je Sin moj, Ljubljeni!“ (Mt 3,17) nagoviješta njegovo uskrsnuće.

¹⁸ Usp. Jean-Pierre BATUT, *Towards a Theological Reading of the Baptism of Jesus*, u: *Communio*, 8-9.

¹⁹ Usp. Joseph RATZINGER, *Isus iz Nazareta*, 34.

²⁰ *Isto*, 35.

Stoga je i razumljivo da Isus u svojim govorima poistovjećuje svoje krštenje sa svojom mukom i smrću. (usp. *Mt 10,38; Lk 12,50*)²¹

Jedino odavde je moguće razumjeti i naše krštenje koje se sastoji u tome da pristupamo na mjesto Isusova krštenja te u njegovu poistovjećivanju s nama poistovjetimo sebe s njime. Točka njegove anticipacije smrti za nas je postala točka naše anticipacije uskrsnuća s njime.²² Kršćanski život bi se trebao sastojati u trajnom obistinjavanju vlastita krštenja pomoću neprekidnoga suobličavanja Kristu sve do „mjere uzrasta punine Kristove“ (*Ef 4,13*).²³ Budući da se Isusov silazak nad pakao nije „zbio samo u njegovoj smrti i nakon njegove smrti, nego uvijek čini dio njegova puta“,²⁴ i kršćaninov život mora biti obilježen sućutnošću (*compassion*) kao stalnim opažanjem tuđe patnje koja uzima udjela u njoj; sućutnošću kao djelatnim spomenom na patnju drugih, taj spomen se ostvaruje kao pokušaj gledanja i vrednovanja samoga sebe očima drugih, naime, onih drugih koji pate. U tome smislu se elementarna osjetljivost za trpljenje koja je prisutna u Isusovu životu mora ostvariti i u nama kao radikalna strast za Boga koja rađa radikalnom supatničkom strašću za druge.²⁵ Pavao ovo u svojoj katehezi oslikava jednostavnim riječima: „Ako smo doista s njime srasli po sličnosti smrti njegovoj, očito ćemo sresti i po sličnosti njegovu uskrsnuću.“ (*Rim 6,5*)

Tako sakrament krštenja izgleda kao dar dioništva u Isusovoj borbi preobražavanja svijeta, borbi koja je prisutna i u njegovu krštenju. Istočna tradicija, naime, naglašava ovaj element da je Isus silaskom u vodu „svezao Jakoga“ kako veli Ćiril Jeruzalemski.²⁶ Osobito je to prisutno u istočnoj ikonografiji u kojoj ikona Kristova krštenja prikazuje vode Jordana kao tekući grob koji ima oblik tamne špilje, a koja je po sebi ikonografski

²¹ Usp. *Isto*.

²² Usp. *Isto*, 35-36.

²³ Usp. Lilia SEBASTIANI, Krst, u: *Enciklopedijski teološki rječnik*, Zagreb, 2009., 564-567.

²⁴ Joseph RATZINGER, *Isus iz Nazareta*, 44.

²⁵ Usp. Anđelko DOMAZET, *Kršćanska objava. Fundamentalno-teološka studija*, 211-212.

²⁶ Usp. Joseph RATZINGER, *Isus iz Nazareta*, 36-37.

znak za Had, tj. za kuću Zloga. Istok vidi Isusov silazak u grijeh drugih kao silazak u pakao u kojem Krist su-trpeći preobražava.²⁷

Na kraju se valja osvrnuti na Krstiteljeve riječi koje je, ugledavši Isusa, izgovorio: „Evo Jaganjca Božjega koji odnosi grijeh svijeta.“ (*Iv 1,29*) U ovim riječima mogu se uočiti dvije starozavjetne aluzije.²⁸ Pjesma o Božjem Sluzi iz *Iz 53,7* govori o Sluzi patniku kojega odvedoše „k’o janje na klanje; k’o ovca nijema prema onima koji je strižu, nije otvorio usta svojih.“ Evandelisti u ovome retku prepoznaju nagovještaj Krista koji je „šutio“ pred članovima Sinedrija (*Mt 26,63*) te ništa nije odgovarao Pilatu (usp. *Iv 19,9*).²⁹ No, čini se da je još važnije to što je Isus pogubljen na sam blagdan Pashe popodne (usp. *Iv 19,14*), u isto vrijeme kada se prema propisima Zakona u Hramu žrtvovalo janje, te je stoga Krist morao izgledati kao stvarno pashalno janje u kojemu se ostvaruje ono što je pashalno janje označavalo pri izlasku iz Egipta: oslobođenje iz egipatske smrtne tiranije i otvaranje puta u izlazak.³⁰

Židovska je predaja, zaista, pridavala krvi janjetovoj otkupiteljsku vrijednost jer su po njoj Hebreji bili izbavljeni iz egipatskog ropstva te su otad postali „narod sveti“ i „kraljevstvo svećenika“ (*Izl 19,6*). Kršćanska je predaja u Kristu gledala istinsko vazmeno Janje. Ta slika je prisutna kod Pavla (usp. *1Kor 5,7*), kod Ivana (usp. *Iv 1,29; 19,36*), u Prvoj Petrovoj poslanici (usp. *1,19*) i u Otkrivenju (usp. *5,6*).³¹ Isus, koji prilikom krštenja staje u red s grešnicima, je prepoznat kao jaganjac bez mane koje tako uzima na sebe „grijeh svijeta“ (*Iv 1,29*) te na koncu života postaje „mjesto nas proklet“ (*Gal 3,13*) radi otkupljenja ne samo Izraela, nego svih ljudi, kako bi oni mogli tvoriti novo „kraljevsko svećenstvo“ i istinski „sveti puk“ (*1 Pt 2,9*).³²

²⁷ Usp. *Isto*.

²⁸ Usp. *Isto*, 38.

²⁹ Usp. Marie-Émile BOISMARD, Janje Božje, u: *Rječnik biblijske teologije*, Zagreb, 41993, 390.

³⁰ Usp. Joseph RATZINGER, *Isus iz Nazareta*, 38.

³¹ Usp. Marie-Émile BOISMARD, Janje Božje, u: *Rječnik biblijske teologije*, 390-392.

³² Usp. François AMIOT, Krštenje, u: *Rječnik biblijske teologije*, Zagreb, 41993, 457.

2.3. *Ostali naglasci*

Nakon iscrpnog govora o Bogu koji se solidarizira s grešnicima, koji preuzima na svoja ramena teret grijeha koji će nositi do drva križa, kako nam onda valja razumjeti Krstiteljeve riječi o Sucu koji dolazi? „Ali dolazi jači od mene. Ja nisam dostojan odriješiti mu remenje na obući. On će vas krstiti Duhom Svetim i ognjem. U ruci mu vijača da pročisti gumno svoje i sabere žito u žitnicu svoju, a pljevu će spaliti ognjem neugasivim.“ (*Lk 3,16s*) Jasno je da je ovdje riječ o jednoj slici koja nam govori kako će se sud i spasenje zbiti „kao putem ognja“ (*IKor 3,15*), no, valja nam se pitati u svjetlu milostivoga Boga koji je htio iskusiti ljudsko bivstvovanje „iznutra“ u čemu se sastoji taj sud.

O Bogu, naime, ne možemo u svjetlu Kristova događaja više govoriti samo kao o „mjeritelju svojih stvorenja izvana i odozgo.“³³ Bog sada postaje mjerilo svojih stvorenja na temelju svog iskustva usred svijeta kao utjelovljeni koji „iskustveno poznaje sve razmjere svjetskog bića (do ponora pakla).“³⁴ Sud se, dakle, sastoji u našoj prosudbi vlastita života na temelju mjere – Isusa Krista. Otac je predao Sinu „sav sud“ (*Iv 5,22*) koji je sadržan u tome da „On dolazi s oblacima, i gledat će ga svako oko, svi koji su ga proboli i naricat će nad njima sva plemena zemlje.“ (*Otk 1,7*)³⁵

3. Glas s neba i silazak Duha

3.1. *Silazak Duha Svetoga nad Isusa*

Svakoј teofaniji u Bibliji prethodi trenutak svečane tišine najavljujući dolazak Božji: „Kad Jaganjac otvori sedmi pečat, nastaje muk na nebu oko pola sata.“ (*Otk 8,1*) Jednako je tako i ovdje: „Kad se krstio sav narod, krstio se i Isus. I dok se molio, rastvori se nebo, siđe na nj Duh Sveti u tjelesnom obličju, poput goluba, a glas se s neba zaori: ‘Ti si Sin moj, Ljubljeni! U tebi mi

³³ Hans Urs von BALTHASAR, *Mysterium Paschale. Sveto trodnevlje smrti, pokopa i uskrsnuća našega Spasitelja*, 6.

³⁴ *Isto.*

³⁵ *Usp. Isto.*

sva milina!”³⁶ (Lk 3,21s)³⁶ Dolazimo do najdelikatnije dijela u tumačenju Isusova krštenja, a to je, naime, silazak Duha Svetoga nad Isusa. Moramo nastojati izbjeći dvije opasnosti. Prvo, valja na u ovome otajstvu uočiti nešto kvalitativno novo što se događa u djelu spasenja, a ne umanjiti značaj ovog događaja tvrdnjom da se silaskom Duha samo manifestira ljudima punina Duha koju Isus posjeduje od svojeg utjelovljenja. S druge strane, moramo se truditi izbjeći opasnost zapadanja u adopcionizam koji u Kristu ne vidi Boga koji je postao čovjekom nego čovjeka koji je posvojen od Boga. Adopcionizam je uzimao događaj krštenja kao svoj potporanj upravo na temelju vidljivog silaska Duha na Isusa čime je zaista „primamljivo i gotovo prirodno zaključiti da on nije prije posjedovao Duha i da stoga nije ni bio Sin – budući da je Duh Sveti Duh sinovstva (usp. Rim 8,15)³⁷

Postoji jedna zanimljivost koja nam možda ne omogućuje da potpuno odbacimo ideju adopcionizma, ali nas svakako primorava da ne čitamo ovaj odlomak kao jednostavni događaj poziva. U struji liberalnog istraživanja Isusovo se krštenje, naime, tumačilo kao doživljaj poziva. Na Jordanu, tvrdili su liberalni teolozi, se preobrazio Isusov dotadašnji običan život zadobivanjem svijesti o svojem posebnom odnosu s Bogom i o religijskoj misiji koju treba izvršiti, svijesti koja je bila oblikovana na temelju očekivanja koja su vladala u Izraelu. Jasno je da takvo tumačenje ne možemo iščitati iz Novoga zavjeta.³⁸ Dva glavna elementa svakog biblijskog poziva ovdje nedostaju: Božji poziv i čovjekov odgovor. Stoga je sigurnije ovdje govoriti da Bog potvrđuje Isusa za svog Sina umjesto da ga čini svojim sinom kao što će, na primjer, Isus učiniti ljude svojim učenicima (usp. Mk 3,13-15). U Starome zavjetu imamo samo jedan primjer čovjeka koji svojom vlastitom voljom uzima inicijativu te se predstavlja pred Bogom da izvrši njegovu volju. Riječ je o Izaiji koji, iako biva prethodno očišćen od grijeha, sam odgovara Bogu koji sebi postavlja pitanje – „Koga da poš-

³⁶ Usp. Jean-Pierre BATUT, *Towards a Theological Reading of the Baptism of Jesus*, u: *Communio*, 12-13.

³⁷ Isto, 13.

³⁸ Usp. Joseph RATZINGER, *Isus iz Nazareta*, 40-41.

ljem? I tko će nam poći?“ – s riječima: „Evo me, mene pošalji!“ (*Iz 6,8*) Tako Izaija nagoviješta Isusa Krista.³⁹

Odgovor na nauk adopcionizma se oblikuje već u drugome stoljeću počevši s Ignacijem Antiohijskim i Justinom Mučenikom koji nastoje naglasiti da do krštenja nije došlo zbog Krista i njegova usavršavanja, nego zbog nas i našeg otkupljenja. Valjalo bi se malo više zaustaviti na nauku Ireneja Lionskog. Irenej je, držeći da spasenje može doći samo od Boga a ne od stvorenja, tvrdio da je Isus bio pomazan da bismo mi sami primili pomazanje.⁴⁰

Irenej Lionski priznaje da je Isus pun Duha Svetoga od svojeg utjelovljenja, on je pun Duha u svome božanstvu, ali ne po ljudskoj naravi. Prilikom krštenja Isus je primio pomazanje Duha u svom čovještvu, pomazanje koje nije trebao radi otpuštanja grijeha, nego da bi ostvario svoju misiju propovijedanja Evanđelja siromasima. Osim toga, Irenej tvrdi da Isus Krist prima Duha Svetoga u svojoj ljudskosti upravo da bi toga Duha učinio zajedničkim dobrom sebe i ljudskoga roda.⁴¹ Drugi vatikanski sabor tako govori da je Duh Sveti „isti u Glavi i u udovima.“⁴² Prebivajući tako u ljudima, on ih može obnavljati od njihovih starih navika u novost života u Isusu Kristu.

Sveti Atanazije nastavlja ovu liniju te tvrdi da do krštenja nije došlo radi boljitka Kristova, nego da bismo mi mogli biti posvećeni upravo sudjelovanjem na njegovu pomazanju jer „dok je Gospodin kao ljudsko biće bio opran u Jordanu, mi smo oni koji su bili oprani, u njemu i po njemu, i dok je primio Duha, mi smo oni koji su, zahvaljujući njemu, bili primatelji toga Duha.“⁴³ Tako Atanazije događaj krštenja opisuje kao odlučan trenu-

³⁹ Usp. Jean-Pierre BATUT, *Towards a Theological Reading of the Baptism of Jesus*, u: *Communio*, 11.

⁴⁰ Usp. Richard MALONE, ‘Thou art my beloved Son’: The Baptism of Jesus as a Trinitarian Event, u: *Communio*, 57-59.

⁴¹ Usp. Isto, 59-60.

⁴² DRUGI VATIKANSKI KONCIL, *Lumen Gentium. Dogmatska konstitucija o Crkvi* (21. XI.1964.), br. 7, u: *Dokumenti*, Zagreb, 2008. (dalje: LG)

⁴³ Richard MALONE, ‘Thou art my beloved Son’: The Baptism of Jesus as a Trinitarian Event, u: *Communio*, 61.

tak za komunikaciju adoptivnog sinovstva čovječanstvu budući da smo u njemu primili „Duha posinstva u kojem kličemo: ‘Abba! Oče!’“ (*Rim 8,15*)⁴⁴ Tako postajemo „baštinici Božji, a subaštinici Kristovi“ (*Rim 8,17*) s kime smo suobličeni te „s njime supatimo da bismo s njime bili i suproslavljeni.“⁴⁵ Ljudska narav Sina Božjega jest, dakle, instrument za komunikaciju svih dobara Božjih ljudskome rodu, a tako i za komunikaciju najvećega dara – samog Duha Svetoga.

Valja nam se kratko osvrnuti i na obličje goluba. Lik goluba u biblijskim i rabinskim tekstovima predstavlja, naime, simbol Izraela. Ako je to tako, Krist nad kime se nadvio Duh u obličju goluba označen je kao predstavnik novoga naroda Božjeg. On je, poput Mojsija, posrednik Božje blizine te onaj koji pokazuje put u novi izlazak.⁴⁶

3.2. *Objava Trojstva*

Irenej Lionski dobro primjećuje da se samim činom pomazanja, pa i samim imenom ‘Krist’ „pokazuje *onaj koji pomazuje*, zatim *onaj koji je pomazan* i sama *pomast* kojom se pomazuje. Onaj koji pomazuje je Otac; Sin je onaj koji je pomazan, a Duh u kojem je pomazan je sama pomast.“⁴⁷ Ovo isto sadržavaju i Isusove riječi iz tzv. Lukinog manifesta u kojem se citira Iz 61,1: „Duh Gospodnji na meni je jer me pomaza!“ (*Lk 4,18*)⁴⁸

Gledajući ovu teofaniju na Jordanu ponovno vidimo sjene Križa i velike oplijene Sina koji se nije „kao plijena držao svoje jednakosti s Bogom“ (*Fil 2,6*) H.U. von Balthasar je govorio o *trinitarnoj inverziji* koja mijenja zajedničke odnose između božanskih osoba.⁴⁹ Naime, u teofaniji na Jordanu, kao i u događaju Utjelovljenja i tijekom cijelog Isusova života u kojem ga Duh sveti nagoni (usp. *Lk 4,1.14* itd.) vidimo trinitarnu shemu Otac –

⁴⁴ Usp. Isto.

⁴⁵ LG, br. 7.

⁴⁶ Usp. Mato ZOVKIĆ, *Poziv biblijskih proroka*, Zagreb, 2012., 179.

⁴⁷ Richard MALONE, ‘Thou art my beloved Son’: The Baptism of Jesus as a Trinitarian Event, u: *Communio*, 59.

⁴⁸ Usp. Isto.

⁴⁹ Usp. Isto, 70.

Duh Sveti – Sin koja ne odgovara uobičajenom redosljedu koji smo navikli recitirati u Vjeronanju i koji vidimo u *Mt 28,19*: „Pođite dakle i učinite mojim učenicima sve narode krsteći ih u ime Oca i Sina i Duha Svetoga.“ Tek nakon uskrsnuća i Isusove proslave će se ova inverzija poništiti. Isus će tada biti ponovno u posjedu moći koje se odrekao ušavši u zemaljski život: moći udjeljivanja Duha. Stoga i Ivan evanđelist govori: „Tada doista ne bijaše još došao Duh jer Isus nije bio proslavljen.“ (*Iv 7,39*)⁵⁰ Zasiurno „to što za vrijeme Sinova ‘poniženja’ Duh (koji u vječnosti izlazi od Oca i Sina) dobiva primat nad Sinom koji ga sluša (ili po njemu Oca) ističe činjenicu da je Kristova cjelokupna egzistencija određena funkcionalno-kenotički u smjeru križa.“⁵¹

Stoga u Očevu glasu s neba: „Ovo je Sin moj, Ljubljeni! U njemu mi sva milina!“ (*Mt 3,17*) ne možemo previdjeti da se oslovljava i Izaijin Sluga patnik (usp. *Iz 42,1*) koji „je naše bolesti ponio, naše je boli na se uzeo, dok smo mi držali da ga Bog bije i ponižava. Za naše grijehе probodoše njega, za opacine naše njega satriješe. Na njega pade kazna – radi našeg mira, njegove nas rane iscijeliše.“ (*Iz 53,4-5*)

Zaključak

U ovome radu nastojao sam vidjeti jedinstvenu važnost događaja krštenja Isusova u povijesti spasenja. Dakle, ne povodeći se za greškom pretходne teologije koja je u ovome otajstvu, kao i u drugima, vidjela samo manifestaciju onog ostvarenog u Utjelovljenju i u Pashi, pokušao sam pokazati kako Bog na rijeci Jordan komunicira sama sebe na nov način ljudima pa i samome Isusu Kristu.

Promatrajući tako sam čin krštenja Isusova u svjetlu Križa koji osvjetljava sav Kristov život, možemo ovdje govoriti o Kristovoj solidarnosti s grešnicima. Dakle, Krist ne nosi samo sudbinu Adamovu koju je preuzeo

⁵⁰ Usp. Jean-Pierre BATUT, *Towards a Theological Reading of the Baptism of Jesus*, u: *Communio*, 17-18.

⁵¹ Hans Urs von BALTHASAR, *Mysterium Paschale. Sveto trodnevlje smrti, pokopa i uskrsnuća našega Spasitelja*, 69.

s utjelovljenjem, već izričito grijeha ljudskoga roda, a time i „drugu smrt“ – napuštenost od Boga. Krist, kao „ljubljeni Sin“ (*Mt 3,17*) i kao potpuno Drukčiji postaje istodoban s nama, svakomu od nas postaje „bliži nego što smo mi sami sebi.“⁵² Tako već u krštenju vidimo iščekivanje križa u kojem će se zbiti Kristov „silazak nad pakao“ koji ipak treba vidjeti na djelu u cijelom Isusovu životu. Jedino otuda razumijemo naše krštenje kao poistovjećivanje s Raspetim i iščekivanje proslave s Uskrslim.

U pomazanju Isusa Duhom Svetim suvremeno teološko promišljanje otajstva Kristova života ne vidi samo manifestaciju činjenice da je Isus pun Duha Svetoga od svoga začeća, nego, vraćajući se prednicejskim crkvenim ocima, govori o pomazanju Isusove ljudske naravi pri čemu Duh Sveti postaje zajedničkim dobrom Sina i ljudskog roda. Tako ovdje prepoznajemo odlučujući trenutak za komunikaciju adoptivnog sinovstva ljudima. Osim toga, primat Duha nad Isusom otkriva nam također želju božanskog Sina da se ponizi do lika sluge koji u svom zemaljskom životu na posve jedinstven način sluša Oca.

Na kraju krajeva, teološko promišljanje otajstva Kristova života ima sasvim antropološki cilj, a to je realizacija Božje ljubavi u nama.⁵³ Stoga ni ne mogu ništa drugo poželjeti za obnovu našeg ranjenog svijeta, nego da u nama „bude isto mišljenje kao i u Kristu Isusu: On, trajni lik Božji, nije se kao plijena držao svoje jednakosti s Bogom, nego sam sebe ‘opljeni’ uzevši lik sluge, postavši ljudima sličan; obličjem čovjeku nalik, ponizi sam sebe, poslušan do smrti, smrti na križu.“ (*Fil 2,5-8*)

⁵² Aurelije AUGUSTIN, *Ispovijesti*, Split, 2010., III, 6, 11.

⁵³ Usp. Christian SCHÜTZ, *The Mysteries of the Life of Jesus as a Prism of Faith*, u: *Communio*, 33.